

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนาพุทธศาสนามุ่งสอนให้ทุกคนที่นับถือเป็นคนดีโดยมุ่งประเด็นในการพัฒนาจิตใจ ด้วยการปลูกศรัทธาให้มีความรักและยึดมั่นในคำสอนของศาสนานั้น ๆ โดยหวังว่าการนับถือในศาสนานั้นจะนำมาซึ่งการหมดทุกข์และดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขตลอดไป

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่เป็นเหตุผลด้วยหลักการของท่านผู้รู้คือหลักธรรมคำสอนและมีแนวทางปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากทุกข์ได้จริงมีความสุขและเปี่ยมด้วยความสุขสันต์ร่มเย็น หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นสังฆธรรมที่ยืนอยู่บนแนวทางของเหตุผลที่น่าเชื่อถือและเป็นความจริงก่อเกิดจากกฎของธรรมชาติที่มีอยู่เองแล้วจากนั้นถูกค้นพบโดยท่านผู้รู้ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกหนทางแห่งความรู้แจ้งนับว่าเป็นเรื่องยากยิ่งที่บุคคลทั่วไปจะค้นพบได้เมื่อพบแล้วก็นำมาสั่งสอนตามแนวทางที่ค้นพบนั้นให้บุคคลผู้อื่นได้รู้ตามมหาชนทั้งหลายที่เคารพและบูชาเรียกท่านผู้นั้นในนามว่า “พระพุทธเจ้า”

ครั้นเมื่อพระพุทธองค์ได้เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว พระอรหันต์ผู้เป็นสาวกทั้งหลายมีพระมหากัสสปเถระเจ้าเป็นประธาน จึงได้รวบรวมร้อยกรองพระธรรมวินัยไว้เป็นหมวดหมู่เกิดเป็นคัมภีร์หรือตระกูลแห่งหลักธรรม เรียกว่า พระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์ในทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่งในทางพระพุทธศาสนา คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกซึ่งประกอบด้วย ๓ คัมภีร์หรือ ๓ ปิฎกคือพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกและ พระอภิธรรมปิฎก

บุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนาควรยินดี และศรัทธาในการศึกษาเรียนรู้ปฏิบัติตนเองตามพระธรรมคำสั่งสอนอันดีงามของพระบรมศาสดาผู้ให้กำเนิดพระศาสนาและเพื่อสืบทอดพระธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาตามหลักการและหลักปฏิบัติธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระศาสนา

พุทธศาสนามีหลักคำสอนอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมที่ดีงาม ด้วยหลักการที่นี้ทุกคนเมื่อศึกษาและ ปฏิบัติธรรมก็ปรารถนาความสุขใจและ ต้องการพ้นทุกข์เป็นคนดีจิตใจดีที่รักสุขเกลียดทุกข์^๑ไม่คิดเบียดเบียนใคร แต่ในการดำรงชีวิตจริงก็ไม่พ้นจากทุกข์โทษภัยที่ต้องประสบพบ

^๑ ดูรายละเอียดใน ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๘๒/๕๒๔.

เจอกับปัญหาและอุปสรรคนานัปการจนเกิดความสงสัยในคำสอนของศาสนาที่ตนเองนับถือว่าเพียงปฏิบัติสืบกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษเกิดความหวั่นไหวและเกิดวิกฤตศรัทธาตามมา ซึ่งปรากฏการณ์ของการเกิดขึ้นมูลเหตุเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ควรศึกษาเพื่อเข้าใจในหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้ครบทุกด้าน

โพธิราชกุมารสูตรเป็นพระสูตรในพระสุตตันตปิฎกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวถึงเรื่องราวของพระราชากุมารพระนามว่า โพธิ ผู้ทรงมีความเฉลียวฉลาดและมีความสามารถมีศิลปศาสตร์ความชำนาญเป็นเยี่ยมในการขึ้นช้างและการถือขอเป็นที่ยอมรับของมหาชนทั้งหลาย

พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงเปี่ยมด้วยพระปรีชาสามารถโดยทรงหลุดพ้นจากทุกข์และภพภูมิแห่งการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏคือการวนเวียนเกิดแล้วตายเมื่อตายแล้วก็เกิดอยู่อย่างนี้อ่างไม่มีวันจบสิ้น ภาวะของการหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงได้อย่างสิ้นเชิงจัดว่าเป็นสัพพสัมปทา^๒ ที่ถึงพร้อมที่พระองค์ทรงพ้นทุกข์ได้นั้นด้วยพระกำลังแห่งสติปัญญาและความเพียรพยายามของพระองค์เองในการพ้นจากกามคุณ ๕ อันเป็นเครื่องร้อยรัดเปรียบเหมือนพันธนาการแห่งกิเลสทั้งปวงในฐานะที่พระองค์ก็ทรงเป็นเพียงมนุษย์ธรรมดาเท่านั้น หากใช้เทพเจ้าผู้ทรงฤทธิ์หรือทูตของพระผู้เป็นเจ้าองค์ใดที่มีอำนาจยิ่งใหญ่เหนือกฎเกณฑ์และกาลเวลา แต่ในทางกลับกันพระศาสดาของพระพุทธศาสนา คือ พระสมณะโคดมหรือพระนามเดิมของพระองค์คือเจ้าชายสิทธัตถะทรงเริ่มออกเผยแผ่คำสอนในดินแดนชมพูทวีปตั้งแต่สมัยพุทธกาล แต่หลังการปรินิพพานของพระพุทธองค์แล้ว พระธรรมวินัยที่ทรงสั่งสอนไว้ได้ถูกรวบรวมขึ้นเป็นพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมาตลอดของคัมภีร์^๓ พระพุทธศาสนาเถรวาทที่ยึดหลักการไม่ยอมเปลี่ยนแปลงคำสั่งสอนของพระพุทธองค์คือมีความยึดมั่นในคำสั่งและคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งพุทธองค์นั้นทรงเปรียบดังเป็นบรมครู^๔ ของเทวดาและมวลมนุษย์ทั้งหลาย

ด้วยเหตุผลที่พระองค์เป็นผู้ค้นพบมรรควิธีอันเป็นสิ่งที่นำพาให้ออกจากทุกข์การที่พระองค์ทรงค้นพบหลักอริยปัจจดา^๕ หลักปฏิบัติจสุมุปาบทธรรม^๖ จึงนำไปสู่สิ่งที่ทรงตรัสรู้นั้นเป็น

^๒ ดูรายละเอียดใน อจ. อรรถกถา. (ไทย) ๒๓/-/๒๕๒๒ .

^๓ ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติมครั้งที่ ๑/ยุดิ), พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓) , หน้า ๔๙.

^๔ ดูรายละเอียดใน ขุ.เถร.(ไทย) ๒๖ /๘๖/๓๓๔.

^๕ ดูรายละเอียดใน ส.นิ. (ไทย) ๑๖ /- / ๓๙.

^๖ ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓ /๓๓๗ /๔๐๗.

สังฆธรรมเรียกว่าอริยสัจ ๔ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาแต่ก่อนที่จะตรัสรู้หรืออริยสัจนั้นพระพุทธองค์ก็ได้ทรงปฏิบัติทดลองหลักการจากลัทธิอื่น ๆ ผ่านขั้นตอนและวิธีการที่หลากหลายมาก่อนแล้วในตอนแรกได้ทบทวนมานต่าง ๆ ที่ได้ศึกษามาจากอาจารย์ทั้งสองคือท่านอาฬารดาบสและท่านอุทกดาบสซึ่งได้แก่การเจริญรูปฌาน ๔ และอรุณ ๔ ทรงเจริญสมถภาวนาทำจิตให้เป็นสมาธิคือมีความแน่วแน่มั่นคงบริสุทธิผ่องใสปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองต่าง ๆ และยังญาณ ๓ ซึ่งเป็นปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงให้เกิดขึ้นในยามทั้ง ๓ ซึ่งวิชชา ๓ หรือญาณ ๓ นั้นอันได้แก่

๑.การที่ระลึกถึงชาติในอดีตของตนได้ความรู้เป็นเหตุให้ระลึกถึงขั้นที่ติดในอดีตได้คือญาณที่เรียกว่า บุพเพนิวาสานุสสติญาณ

๒.การที่รู้จักการจุติและการเกิดของสัตว์ทั้งหลายเรียกว่า ทิพพจักขุญาณหรือทิพยจักขุญาณบ้างคือญาณที่เรียกว่า จุตูปปาตญาณ

๓.ความรู้เป็นเหตุสิ้นกิเลสอาสวะที่เป็นเครื่องเศร้าหมองหมักหมมอยู่ในจิตสันดานคือการทำอาสวะให้สิ้นไปในญาณที่เรียกว่า อาสวักขยญาณ

ต่อจากที่พระองค์รู้ญาณ ๓ แล้วพระองค์ทรงรู้หรืออริยสัจ ๔ เป็นเรื่องสุดท้ายซึ่งเป็นธรรมที่มีความสำคัญยิ่งได้แก่ประการที่ ๑.ทรงรู้ความลำบากของสรรพสัตว์คือทุกข์ประการที่ ๒.ทรงรู้เหตุของการเกิดทุกข์คือสมุทัย ประการที่ ๓.ทรงรู้การดับเหตุแห่งการเกิดทุกข์คือนิโรธและประการที่ ๔.ทรงหยั่งรู้หนทางที่จะเป็นเหตุแห่งการดับทุกข์นั้นคือมรรคมรรค ๘

สิ่งที่พระองค์ทรงค้นพบเป็นการค้นพบที่ยิ่งใหญ่นำไปสู่อริยวิธีเรียกว่าการหยั่งรู้คือ “ตรัสรู้หรืออริยสัจ ๔”^๗ อันเป็นสังฆธรรมแท้จริงอันประเสริฐในฐานะเป็นความจริงที่เด็ดขาดเปลี่ยนแปลงไม่ได้เป็นหนทางเดียวเท่านั้นและเกิดวิธีปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ที่เรียกว่าอริยมรรคในทางพระพุทธศาสนาซึ่งแปลว่าศาสนาของผู้รู้คือปัญญารู้ความจริงของสิ่งทั้งปวงว่าความเป็นอนิจจังเป็นทุกข์และเป็นอนัตตาเป็นกฎธรรมชาติที่พระองค์นั้นทรงค้นพบ (ไตรลักษณ์) และเมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้แล้วแต่เนื่องด้วยพระธรรมที่พระองค์ทรงบรรลุนี้มีความละเอียดอ่อน สุขุมคัมภีรภาพยากต่อบุคคลจะรู้เข้าใจและปฏิบัติได้ทรงเกิดความท้อพระทัยว่าจะไม่แสดงธรรมโปรดมหาชนเวไนยสัตว์ครั้งต่อมาท่านได้ทรงพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วทรงเห็นว่าบุคคลในโลกนี้มี

^๗ ดูรายละเอียดใน ที.ปา (ไทย) ๑๑ /๑๘๗ /๑๔๕.

^๘ ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑๕.

^๙ ดูรายละเอียดใน อภิ.วิ (ไทย) ๓๕ /๑๘๙ /๑๖๓.

หลายจำพวกบางพวกสอนได้บางพวกสอนไม่ได้เปรียบดังดอกบัว ดังนั้นแล้วจึงดำริที่จะแสดงธรรมเพื่อโปรดมวลมนุษยชาติต่อไป

พระพุทธองค์ตรัสกับโพธิราชกุมารซึ่งมีความเห็นว่าความสุขจะมีได้เพราะรู้ความทุกข์ ความสุขจะมีได้ไม่ใช่ด้วยความสุขแต่พระพุทธเจ้ากลับตรัสตอบพระราชากุมารว่าความสุขที่เป็นบรมสุขจะมีได้โดยอาศัยความทุกข์นั้นย่อมเกิดขึ้นได้ไม่จำเป็นจะต้องอาศัยความทุกข์คือการทรมานตนจึงจะบรรลุธรรมทรงชี้แนวทางสายกลางโดยพระองค์ยกตัวอย่างเมื่อครั้งที่พระองค์ทรมานตนและเห็นว่าไม่ใช่หนทางพระองค์ทรงเสวยอาหารและ เจริญสมถภาวนาได้มานได้ความสุขจากฌานจนสามารถได้ความสุขคือการดับกิเลสเพราะฉะนั้นความสุขเกิดได้เพราะอาศัยความทุกข์แต่เป็นความสุขที่ประกอบด้วยปัญญา

พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนพระโพธิราชกุมารให้รู้จักการออกจากกามเพื่อการรู้การเห็น และตรัสรู้ธรรมอันยอดเยี่ยมเพื่อนำไปสู่ธรรมที่ควรเจริญด้วยองค์ของผู้ควรบำเพ็ญเพียร ๕ ประการ คือ ๑.เป็นผู้มีศรัทธา ๒.เป็นผู้มีสุภาพดีมีโรคาพาธน้อย ๓.เป็นผู้ไม่โอ้อวดไม่มีมารยา ๔.เป็นผู้ปรารภความเพียรและ ๕.เป็นผู้มีปัญญาเพราะเมื่อผู้ปฏิบัติได้รับคำแนะนำและปฏิบัติตามก็จะพึงทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์อันยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์^{๑๐}

องค์ของภิกษุผู้ควรบำเพ็ญเพียรเพื่อปฏิบัติธรรม ๕ ประการ^{๑๑} ซึ่งเป็นธรรมที่ควรเจริญที่พระพุทธองค์แสดงไว้ใน โพธิราชกุมารสูตรเห็นได้ว่า ศรัทธานั้นเป็นองค์ธรรมที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกและเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่มีความชัดเจนกระจ่างชัดในเรื่องศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาจึงควรศึกษาศรัทธาในหลายด้านทุกบริบทให้ครบถ้วนทุกองค์ความรู้โดยเริ่มต้นจากประเภทของศรัทธากำเนิดหรือบ่อเกิดของศรัทธาหน้าที่และความสำคัญของศรัทธาอันเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่จะช่วยให้การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาได้บังเกิดผลและบรรลุธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนาซึ่งต้องอาศัยหลักสติปัฏฐาน ๔ เป็นอารมณ์กรรมฐานที่ผู้ปฏิบัติจะพึงกำหนดรู้จึงเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดวิปัสสนาญาณเกิดขึ้นมาได้ดังอุปมาเรื่องสติปัฏฐานทั้ง ๔ ไว้ว่าเหมือนกับแดนที่เป็นของบิดาของตนเป็นโคจร^{๑๒} คือเมื่อสติอยู่กับอารมณ์กรรมฐานทั้ง ๔ อกุศลก็มีอาจเกิดขึ้นได้

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๔๕/๔๑๘ .

^{๑๑} พระมหาประเสริฐ มนตเสวี (พรหมจันทร์), “ศึกษาวิเคราะห์หลักปฏิบัติอานาปานสติภาวนา เฉพาะกรณีคำสอนพุทธทาสภิกขุ, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๖.

^{๑๒} ดูรายละเอียดใน ส.ม. (ไทย) ๑๙/ ๓๗๓ /๒๒๐.

นั้นฉันใดสติปัฏฐานทั้ง๔^{๑๓} ก็ย่อมยังวิปัสสนาให้เกิดได้ฉันนั้นเมื่อผู้ปฏิบัติธรรมเกิดศรัทธาในการเจริญวิปัสสนาและได้ฝึกเจริญสติปัฏฐานเป็นไปอย่างต่อเนื่องย่อมทำให้สติสัมปชัญญะดีขึ้นดังปรากฏในสติสูตร^{๑๔} เมื่อสติสัมปชัญญะดีขึ้นจะเกิดอาการหนึ่งที่สติตามดูตามรู้ กาย เวทนา จิต และธรรม เมื่อสติตามรู้ดูกายดูจิตไปเรื่อย ๆ ก็จะทำให้เห็นอาการความไม่เที่ยงแท้ของกายเวทนาจิตและธรรมเมื่อเห็นความไม่เที่ยงแท้ในสิ่งเหล่านี้ได้ นี่คือการเกิดขึ้นของวิปัสสนาเพราะฉะนั้นวิปัสสนาคือ การเห็นกายในกายเห็นเวทนาในเวทนาการเห็นจิตในจิตการเห็นธรรมในธรรมตามความเป็นจริงด้วยสติว่าสิ่งเหล่านี้เป็นธรรมชาติไม่เที่ยงแท้ไม่ใช่ตัวตนไม่ใช่เราไม่ใช่ของเขามิใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขาเมื่อเห็นดังนี้ได้ก็พัฒนากลายเป็นปัญญาจักขุ^{๑๕} อันแจ่มชัดในทางพระพุทธศาสนา

ในการศึกษาพระสูตรที่เกี่ยวกับหลักธรรมโดยศึกษาพระไตรปิฎกในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นการบรรลุธรรมด้วยความสุขที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสกับโพธิราชกุมารเมื่อได้อ่านพระสูตรแล้วจุดประกายให้ผู้ศึกษามีความประสงค์ที่จะศึกษาและค้นคว้าในโพธิราชกุมารสูตรนี้มีเนื้อหาพระสูตรเป็นอย่างไรหลักธรรมในพระสูตรตอบประเด็นปัญหาเรื่องการบรรลุธรรมด้วยความสุขอย่างไรที่พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระสัพพัญญู^{๑๖} พระองค์ทรงตรัสไว้ปรากฏในโพธิราชกุมารสูตรซึ่งเป็นพระสูตรที่ ๕ ราชวรรคพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๓ ถือเป็นพระสูตรขนาดกลางมีเนื้อหาที่ปรากฏไม่สั้นมากและไม่ยาวจนเกินควร พระสูตรนี้จึงจัดไว้ในพระสุตตันตปิฎกมัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าสนทนาธรรมและแสดงธรรมตรัสพระสูตรนี้กับโพธิราชกุมารโดยทรงเล่าเรื่องราวพุทธประวัติของพระองค์เองตั้งแต่เสด็จแสวงหาโมกขธรรม จนถึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าซึ่งพระราชกุมารได้นิมนต์พระพุทธองค์มาพระพุทธานุเสาวฤตอาหารในงานฉลองปราสาทชื่อว่าโกกนุท ซึ่งมีลักษณะคล้ายบัวแดงของพระราชกุมารและทำการสักการะพระพุทธเจ้าปูผ้าขาวด้วยความศรัทธาที่เต็มเปี่ยมโดยโพธิราชกุมารได้ฟังมาว่า “ผู้ที่กระทำสักการะแก่พระพุทธเจ้าทั้งหลายแล้วจะได้สิ่งที่สมปรารถนา” ซึ่งจะนำความสุขสู่พระองค์

ดังนั้นด้วยเหตุผลและหลักการดังที่ได้ยกมาแสดงดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์เพื่อต้องการทราบว่าในเนื้อหาและหลักธรรมของพระสูตรที่ปรากฏเป็นอย่างไรการเจริญวิปัสสนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไรที่เกี่ยวเนื่องกับหลักการเจริญวิปัสสนาในพระสูตรที่ว่าด้วย

^{๑๓} ดุรายละเอียดใน ส.ม. (ไทย) ๑๙/ ๔๐๐ /๒๕๘.

^{๑๔} ดุรายละเอียดใน ส.ม. (ไทย) ๑๙/ ๓๖๘ /๒๑๑.

^{๑๕} ดุรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๒ / - /๔๙๑.

^{๑๖} ดุรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวล

เรื่องราวของโพธิราชกุมารที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทนั้นมีขอบเขตเนื้อหาเป็นอย่างไร ตลอดถึงหลักธรรมที่ปรากฏนั้นส่งผลอันเป็นประโยชน์ต่อวิปัสสนาอย่างไรบ้างเกี่ยวข้องหรือแตกต่างหรือมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับหลักธรรมในพระสูตรอื่น ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกอย่างไรและนำหลักธรรมที่ปรากฏดังกล่าวนั้นนำมาประยุกต์และบูรณาการเป็นความรู้วิปัสสนาภาวนาที่ปรากฏอยู่ในพระสูตรเพื่อเป็นอุบายในการปฏิบัติและเจริญวิปัสสนาภาวนาเพื่อเป็นแนวทางนำประโยชน์ต่อการทางการศึกษาและ วงการพระพุทธศาสนา ตลอดถึงผู้สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าต่อยอดแนวความคิดเพิ่มเติมสืบต่อไปในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาเนื้อหาและหลักธรรมในโพธิราชกุมารสูตร
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการเจริญวิปัสสนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการเจริญวิปัสสนาภาวนาในโพธิราชกุมารสูตร

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ เพื่อศึกษาเนื้อหาและหลักธรรมในโพธิราชกุมารสูตรว่าได้กล่าวไว้อย่างไร
- ๑.๓.๒ เพื่อศึกษาการเจริญวิปัสสนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทว่าเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ เพื่อศึกษาการเจริญวิปัสสนาภาวนาในโพธิราชกุมารสูตรว่ามีลักษณะอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยวิจัยในเนื้อหาด้านเอกสารเป็นสำคัญโดยมีวิธีการค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) เพื่อที่จะมุ่งเน้นและค้นหาประเด็นเกี่ยวกับความเป็นมาและเนื้อหาหลักธรรมในการปฏิบัติวิปัสสนาในโพธิราชกุมารสูตรซึ่งมีเนื้อหาปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๓ ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและศึกษาถึงวิธีการเพื่อนำหลักธรรมในพระสูตรไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหาโดยศึกษาจากเอกสารในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทพระไตรปิฎก ฎีกา อนุฎีกาซึ่งมีเนื้อหาส่วนใหญ่ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๓ ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๓๙ พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทยแปลชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๒๕ แล้วนำข้อมูลจากการศึกษามาเรียบเรียง

ตรวจสอบความถูกต้องและบรรยายเป็นเชิงพรรณนาต่อไปรวมทั้งเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านการศึกษาโดยศึกษาเฉพาะหลักธรรมและหลักการปฏิบัติของการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในหนังสือหลักปฏิบัติของครูอาจารย์ ตำราวิชาการ แล้วนำข้อมูลจากการศึกษามาเรียบเรียงตรวจสอบความถูกต้องและ บรรยายเป็นเชิงพรรณนาต่อไป

๑.๕ ศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผลมีปัญญารองรับคุณประโยชน์ของศรัทธาเป็นปัจจัยให้เกิดปิตติซึ่งทำให้เกิดความสงบเยือกเย็นนำไปสู่สมาธิหรือทำให้เกิดวิริยะความเพียรพยายามที่จะปฏิบัติสิ่งนั้น ๆ

๑.๕.๒ โพธิราชกุมารสูตร หมายถึง พระสูตรที่ ๕ ใน ๑๐ พระสูตรแห่งพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ ราชวรรค

๑.๕.๓ สภาวธรรม หมายถึง ธรรมชาติที่ปรากฏขึ้นด้วยเหตุปัจจัยตามธรรมดาของเขารูปและนาม

๑.๕.๔ ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ รู้ทั่ว เข้าใจ ความรู้ทั่วพร้อมอันหมายความว่า ความรู้ทั่วถึงเหตุและผลรู้เหตุถึงผลรู้ผลถึงเหตุ

๑.๕.๕ การปรารภความเพียร หมายถึง มีความขยันหมั่นเพียรไม่เกียจคร้านไม่ทอดธุระในสิ่งที่ยังมาไม่ถึง

๑.๕.๖ กามราคะ หมายถึง อาการที่จิตยินดีเพลิดเพลินใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสซึ่งเรียกว่ากามคุณจนหลงใหลไม่ปล่อยวางง่าย

๑.๕.๗ สติปัฏฐาน ๔ หมายถึง การปฏิบัติที่มีสติเป็นประธานมีฐานตั้งอยู่ในกาย เวทนา จิต และธรรม กำหนดรู้ธรรมดังกล่าวให้เป็นปัจจุบันอารมณ์โดยมีสติระลึกถึงอารมณ์มีสัมปชัญญะจดจ่อที่อารมณ์มีอาตปปี (ความเพียร) ช่วยประคองให้จดจ่ออารมณ์อย่างต่อเนื่อง

๑.๕.๘ วิชชา ๓ หมายถึง ความรู้แจ้งความรู้วิเศษปัญญารู้แจ้ง ๓ อย่างคือ (๑) บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ปัญญารู้ว่าชาติก่อน ๆ เกิดเป็นอะไร (๒) จุตูปปาตญาณ ปัญญารู้การเกิดการตายของสัตว์ทั้งหลาย (๓) อาสวกักขณญาณ ปัญญารู้แจ้งการสิ้นกิเลสอาสวะ

๑.๕.๙ เจริญวิปัสสนา หมายถึง ปฏิบัติวิปัสสนา,บำเพ็ญวิปัสสนา,ฝึกอบรมปัญญาโดยพิจารณาสังขารคือรูปธรรมและนามธรรม

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑. คัมภีร์พระพุทธานุศาสนนาเถรวาท

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับเนื้อหาและหลักธรรมในโพธิราชกุมารสูตร ประกอบด้วยเรื่องราวพุทธประวัติและหลักธรรมเรื่องกามคุณ ๕ สมบัติ ๘ วิชา ๓ ปฏิจสมุปปาท อริยสัจ ๔ เปรียบเวไนยสัตว์ดังดอกบัว และ การปฏิบัติคุณสมบัติ ๕ ประการ (ปธานียังคะ) ของผู้บรรลุนิพพานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์ราชวิทยาลัย เนื่องในมหามงคลสมัยฉลองราชสมบัติ ๕๐ ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและเนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมายุ ๕ รอบของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ พระพุทธรูปได้แสดงไว้ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ (ราชวรรค) เล่ม ๑๓ ตั้งแต่วันที่ ๓๙๒-๔๒๐

๒. อรรถกถาภาษาไทยแปลชุด ๙๑ เล่มฉบับมหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์ราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๒๕ ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก เล่ม ๕ มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ หน้า ๓๓๔-๓๕๗

๓. คัมภีร์ฎีกา แสดงข้อความเกี่ยวกับกามไว้หลายแห่งเช่นกามสังโยชน์ หมายถึง กามราคะซึ่งมีชื่อต่าง ๆ เช่นฉันทะราคะฉันทราคะอาลัย^{๑๗} คือกามคุณ ๕ ที่สัตว์พัวพันยินดี เพลิดเพลินเป็นชื่อเรียกกิเลส ๒ อย่างคือกามคุณ ๕ และ ตัณหาวิจิริต ๑๐๘

๔. ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค พระพุทธโฆษาจารย์ ได้อธิบายเกี่ยวกับกามคุณไว้หลายแห่ง เช่นการเว้นส่วนสุดคือกามสุขัลลิกานุโยค^{๑๘} ทรงประกาศด้วยศีล การเว้นส่วนสุด คือ อัตตกิลมณานุโยคทรงประกาศด้วยสมาธิการส้องเสพมัชฌิมาปฏิบัติพาทรงประกาศด้วยปัญญาและบุคคลผู้ถือมั่นซึ่งกามที่ได้แก่วัตถุเหตุฉะนั้นจึงชื่อว่ากามุปาทาน^{๑๙}

๑.๖.๒. ตำราวิชาการ

๑. พระพุทธโฆสเถระ ได้รจนาคัมภีร์วิสุทธิมรรคและได้แสดงไว้ว่า ศรัทธา คือ เจตสิกธรรม (มีศรัทธาเป็นต้น) นั้นพึงบำเพ็ญขึ้นเพื่อความดับแห่งความเสวยอารมณ์นั้น^{๒๐} และการบำเพ็ญปาริสุทธิตีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ในปาฏิโมกขสังวรสิกขุปิงบ่าเพญให้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา เพราะปาฏิโมกขสังวรศีลนั้นเป็นสัทธาสาธนะ (มีศรัทธาเป็นเหตุให้สำเร็จ) เพราะการบัญญัติสิกขาบทเป็นการล่วงวิสัยของพระสาวก. จริยอยู่การตรัสห้ามเสียซึ่งการทูลขอให้ทรงบัญญัติสิกขาบทเป็นการแสดงอ้างในข้อนี้ได้อย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นปาฏิโมกขสังวรศีลนั้นภิกษุผู้บวชใน

^{๑๗} ดูรายละเอียดใน สารตถ. ฎีกา (บาลี) ๓/๗/๑๘๔.

^{๑๘} ดูรายละเอียดใน วิสุทธิมรรค. ๕/๗.

^{๑๙} พระพุทธโฆสเถระ, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๙๔๖.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒๓.

พระศาสนารักษาสิกขาบทตามที่ทรงบัญญัติไว้ให้บริบูรณ์โดยสิ้นเชิงด้วยศรัทธาแล้วไม่ทำความอาลัยแม้ในชีวิตจะพึงทำให้ถึงพร้อมได้อย่างไร^{๒๑}

๒. พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ใน “บางแง่มุมของกามในทัศนะพุทธทาสภิกขุ” ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ว่า “กิเลสคือตัวความเป็นเหตุไคร้วัตถุกาม คือวัตถุหรืออารมณ์ที่จะมาเป็นเหยื่อความใคร่อันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ความยินดีพอใจสิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งวัตถุสิ่งของแห่งความยินดีและความรู้สึกเฉย ๆ กามคุณ แปลว่า สิ่งที่มีคุณหรือมีค่าเพื่อความใคร่หรือ กามมีอยู่ทั่วไปมีความเกี่ยวข้องกันอยู่ทั่วไปไม่มากก็น้อยระวังให้ดี อย่าให้ทุกข์ภัยมันเกิดขึ้นเพราะสิ่งนี้เรียกว่าสามารถประยุกต์ไว้สำหรับโมกขธรรมส่วนที่เกี่ยวข้องกับกามหรือกามารมณ์ทั้งที่เป็นของประณีตปานกลางและเลวซึ่งเป็นเหยื่อล่อให้มนุษย์ตลอดจนสรรพสัตว์ ติดมัวเมาหลุ่มหลงเกลียดชังหรือเฉย ๆ^{๒๒}

๓. พระโสภณมหาเถระ (มหาสิสยาตอ) กล่าวไว้ใน ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ทำให้ทราบว่า กามคุณ หรืออารมณ์ที่น่าปรารถนานั้นประกอบด้วยรูปสวयเสียงเพราะกลิ่นหอมรสอร่อย และสัมผัสที่นุ่มนวลที่จริงแล้วกามคุณนั้นหมายรวมเอาวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ทั้งหมดไม่ว่าจะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตซึ่งชาวโลกเห็นว่าเป็นนาขั้นขมยินดีความเพลิดเพลินยินดีในกามคุณทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสที่น่าปรารถนา จึงชื่อว่ากามสุขัลลิกานุโยค^{๒๓}

๔. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงถึงศรัทธาในพุทธธรรมว่าศรัทธาหรือสัทธินทรีย์คือความน้อมใจตั้งหรือเด็ดเดี่ยว^{๒๔} คุณสมบัติของบุคคลผู้เป็นโสดาบันคือเชื่อมีเหตุผลเชื่อมั่นในความจริงความดีงามและกฎธรรมดแห่งเหตุและผล^{๒๕} ศรัทธาคือการยอมรับขึ้นต่อความรู้ของผู้อื่นในเมื่อยังไม่รู้เห็นประจักษ์ด้วยตนเองในเมื่อรู้เห็นอยู่แล้วว่าเป็นอย่างนั้นจะต้องไปเชื่อใครอีกหรือจะต้องไปเอาใครมาบอกให้อีกเรียกว่าเป็นขั้นที่ยิ่งกว่าเชื่อหรือเลยเชื่อไปแล้วดังที่

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒.

^{๒๒} ดูรายละเอียดใน พุทธทาสภิกขุ, บางแง่มุมของกามในทัศนะพุทธทาสภิกขุ, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๒), หน้า ๘๖-๘๗.

^{๒๓} ดูรายละเอียดใน พระโสภณมหาเถระ (มหาสิสยาตอ), ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร, แปลและเรียบเรียงโดย พระคันธสาราภิวังศ์, พิมพ์ครั้งแรก, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๔๗.

^{๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๘๗๕.

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๕), หน้า ๘๘๒.

ท่านอธิบายว่า"เกี่ยวกับธรรมที่รู้แน้อยู่ด้วยตัวเองประจักษ์กับตนเอง(เธอ)ไม่เชื่อต่อใครๆอื่นไม่ว่าเป็นสมณะหรือพราหมณ์เทวดามารหรือพรหมคือไม่เชื่อต่อใคร ๆ เกี่ยวกับธรรมที่รู้แน้อยู่เองประจักษ์กับตัวว่าสังขารทั้งปวงไม่เที่ยงสังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ธรรมทั้งปวงไม่ใช่เป็นตัวตน

๕.พระธรรมปิฎกกล่าวไว้ใน“พุทธธรรม”ว่า “การที่อริยะสาวกละกามนั้นมิใช่เพราะกามไม่มีความสุขหรือเพราะพระพุทธานายอมรับความสุขตามที่เป็นจริงสอนให้ปฏิบัติเพื่อบรรลุความสุขและยอมรับว่าสุขแต่อริยะสาวกละกามเพราะกามมีความสุขก็จริงแต่ยังปะปนด้วยทุกข์มากและข้อสำคัญก็คือยังมีความสุขอื่นที่สุขยิ่งกว่าลึกซึ้งประณีตกว่าสุขที่เกิดจากกามหรือความสุขที่เกิดจากการเสพสวรสร้อยของโลกอย่างสามัญชนอริยะสาวกละกามก็เพราะประสบความสุขประณีตกว่านั้น”^{๒๖}

๖.สุภีร์ทุมทอง กล่าวไว้ใน“ปัญญาญาณ”ว่าปัญญาแปลว่ารู้โดยประการต่าง ๆ รู้ครบถ้วนทุกแง่มุมรู้โดยรอบความจริงเป็นอย่างไรมีลักษณะอย่างไรทำหน้าที่อย่างไรเกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่ออะไรบ้างมีเหตุปัจจัยอะไรทำให้มันเกิดเมื่อเกิดขึ้นแล้วเป็นของไม่คงทนไม่ใช่ตัวตนถาวรอะไรเป็นที่พึ่งไม่ได้มันมีข้อดีอย่างไรน่าหลงใหลอย่างไรมีข้อเสียอย่างไรมีโทษอย่างไรวิธีการที่จะอยู่เหนือมันทำอย่างไรการรู้โดยประการต่าง ๆ รู้ครบถ้วนทุกแง่มุมของมันคือรู้จนรอบรู้จนหมดสงสัยเล็กน้อยเห็นผิดเล็กน้อยถือเล็กน้อยอยากได้มันอันนี้เรียกว่าปัญญา^{๒๗}

๗.พร รัตนสุบรรณกล่าวไว้ใน“พุทธวิทยาเล่ม๑”ว่าปัจจุสมุปปาทเป็นหลักปรัชญาสั้น ๆ มีหัวข้อเพียง ๑๒ หัวข้อเท่านั้นแต่ถึงกระนั้นก็สามารถใช้เป็นหลักอธิบายถึงหลักธรรมในพุทธศาสนาได้ทั้งหมดเพราะเรื่องอริยสัจสี่อันเป็นปฐมเทศนาที่ดีเรื่องอื่น ๆ ที่ทรงแสดงภายหลังก็ดีทั้งหมดล้วนแต่เป็นเรื่องที่แยกขยายไปจาก ปัจจุสมุปปาท ทั้งสิ้น^{๒๘}

๑.๖.๓.เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.พระมหาวีรวงศ์ ปญญาวุฑฺโฒ (โกยรัมย์) ศึกษาเรื่อง“ศึกษาหลักปฏิบัติเพื่อละกามคุณ ๕ ในปาสาราสีสูตร”พบว่าปาสาราสีสูตรคือพระสูตรที่เป็นการแสวงหาทางเดินของพระอริยะเจ้าและเป็นพระสูตรที่กล่าวเปรียบเทียบด้วยบ่วงดักสัตว์และมีการเปรียบเทียบว่ากามคุณคือบ่วงดักสัตว์ไว้ในวิญญูะสงสารยังมีการกล่าวถึงพุทธประวัติที่แสดงเนื้อหาตั้งแต่ตอนบำเพ็ญสมาบัติ

^{๒๖} ดูรายละเอียดใน พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๓๐.

^{๒๗} ดูรายละเอียดใน สุภีร์ ทุมทอง, **ปัญญาญาณ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) , ๒๕๕๓) , หน้า ๙-๑๐ .

^{๒๘} ดูรายละเอียดใน พร รัตนสุบรรณ, **พุทธวิทยา เล่ม ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูณ ๔๗/๒ ถ.สามเสน บางลำพู กทม.๑๐๒๐๐ , ๒๕๓๗) , หน้า ๕.

ในสำนักอาหารลาดาบสและอุทกดาบสการตรัสรู้ท้าวสัทัมบดีพรหมอาราธนาให้แสดงธรรมทรงพบ
อุปกาสีวกและแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์จนถึงทรงแสดงวิธีปฏิบัติเพื่อละกามคุณ

กามคุณ ๕ คือกองแห่งรูปเสียงกลิ่นรสและสัมผัสที่เปรียบเทียบกับวงดักสัตว์ที่
สงเคราะห์เป็นวิปัสสนาภูมิอันเป็นอารมณ์ที่เรียกว่ารูปในการปฏิบัติเพื่อละกามคุณ ๕ พบว่าละได้
โดยการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนาโดยอาศัยการปฏิบัติตามแนวทางแห่งสติปัฏฐาน ๔ ในการอบรม
จิตให้สงบและหลุดพ้นจากกิเลสโดยการพิจารณารูปนามคือธาตุ ๔ ชั้น ๕ ว่าตกอยู่ใต้อำนาจของ
อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาเป็นสิ่งที่ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นจนเกิดความเบื่อหน่ายและสามารถพิจารณาเพื่อ
ละจากกามคุณ ๕ ได้^{๒๙}

๒.พระมหาอุทัย อุทโย (ศิริภักดี) ศึกษาเรื่อง“การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องตัณหา
ในพระไตรปิฎก”พบว่า“กามตัณหาคือความใคร่ความพอใจหรือความอยากในกามรมณ์ได้แก่รูป
เสียงกลิ่นรสและสัมผัสที่น่าใคร่ น่าพอใจเช่นอยากเห็นรูปสวย ๆ อยากฟังเสียงเพราะ ๆ อยาก
รับประทานอาหารที่มีรสอร่อยซึ่งการต้องการใคร่ที่จะได้ดังกล่าวมานี้ล้วนแต่เป็นที่ชวนให้เกิดกิเลส
ขึ้นในจิตและการรู้จักเท่าทันจิตคือการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตาม
ความเป็นจริงจนถึงความหลุดพ้นมีจิตใจเป็นอิสระผ่องใสเบิกบานโดยสมบูรณ์ได้แก่การรวมเอาองค์
มรรคข้อสัมมาทิฐิและ สัมมาสังกัปปะสองอย่างเข้าเป็นกลุ่มเดียวกันเป็นการฝึกใช้ปัญญา
พิจารณาสภาวธรรมที่ปรากฏให้รู้เท่าทันสภาวธรรมนั้น ตามความเป็นจริงหรือปัญญารู้เท่าทันกิเลส
ตัณหาที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตน”^{๓๐}

๓.พระครูพิศิษฐ์ชัยโชติ (สำรวชิตวิโร) ศึกษาเรื่อง“ศึกษาวิริยะในการปฏิบัติ
วิปัสสนาภาวนา”พบว่าวิริยะหมายถึงความเพียร ๔ อย่างตรงกับบาลีว่าปธานหรือเรียก
สัมมปธาน ๔ คือสังวรปธานเพียรระวังไม่ให้บาปใหม่เกิดขึ้นปหานปธานเพียรละบาปเก่าภาวนา
ปธานเพียรเจริญให้กุศลเกิดขึ้นและอนุรักษนาปธานเพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว

วิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาคือสัมมาพยายามะความเพียรชอบอันได้แก่
สัมมปธาน ๔ เป็นเครื่องประกอบในการกำหนดสติพิจารณาในกายเวทนาจิตและธรรมเพื่อให้เกิด
ปัญญารู้แจ้งรูปรูปนามโดยความเป็นไตรลักษณ์เป็นการเห็นด้วยอัตตปัจจกขญาณคือรู้ประจักษ์ตาม

^{๒๙} พระมหาวิรวงศ์ ญาณวฑฺฒโน (โกธรมย์) , “ศึกษาหลักปฏิบัติเพื่อละกามคุณ ๕ ในปาสราสิสูตร
” ,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔),
บทคัดย่อ .

^{๓๐} ดูรายละเอียดใน พระมหาอุทัย อุทโย (ศิริภักดี), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง ตัณหาใน
พระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย, (สภาการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๕.

ความเป็นจริงจากการปฏิบัติของตนเองการกำหนดสติพิจารณานั้นจะต้องประกอบด้วยองค์แห่งวิปัสสนาคือ ๑) อาตปปีความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส ๒) สัมปชาโนมีปัญญาหยั่งเห็น ๓) สติว่ามีสติอยู่ทุกขณะแห่งการกำหนดรู้อันจะทำให้กำจัดเสียได้ซึ่งอภิชฌาและ โทมนัส^{๓๑}

๔.พระคณิน โสทโร (เมืองเกิด) ศึกษาเรื่อง “ศึกษาการพัฒนาปัญญาเพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า ปัญญาหมายถึงการรู้แจ้งตามความเป็นจริงเป็นการรู้เท่าทันรูปนามตามความเป็นจริงจนเห็นอาการเกิดดับ(พระไตรลักษณ์)รู้ชัดตามภาวะของตนเพื่อคลายความยึดมั่นถือมั่นจัดเป็นเจตสิกเรียกว่าปัญญาเจตสิกเป็นเจตสิกที่หลุดพ้นไปจากต้นหาที่ปฏิสนธิสามารถจัดกิเลสได้อย่างสมบูรณ์ปรากฏในมหาสติปัฏฐานสูตรพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่าการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔ เป็นแนวทางที่ทำให้จิตบริสุทธิ์หมดจดพ้นจากทุกข์ก้าวสู่การบรรลุเป็นพระอริยบุคคลมี ๔ ประเภทคือพระโสดาบัน,พระสกทาคามีพระอนาคามี และพระอรหันต์^{๓๒}

๕.พระชัยพร จนทวิโส (จันทวงศ์) ศึกษาเรื่อง “ศึกษาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔^{๓๓}” พบว่าศรัทธาตามรูปศัพท์หมายถึงความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเป็นศรัทธาที่แตกต่างจากศรัทธาในความหมายโดยทั่วไปในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทได้แสดงศรัทธาไว้ ๒ ประการคือศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา กับ ศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา ศรัทธามีลักษณะผ่องใสเป็นสภาวะที่เชื่อมั่นในคุณงามความดีทุกอย่างเพราะเป็นศรัทธาที่อยู่ในกลุ่มของเจตสิกที่ต้งามคือมีความเชื่อในศีลสมาธิและปัญญา ความสำคัญของศรัทธาคือการพัฒนาไปสู่ความพ้นทุกข์ได้แก่เป็นพระอริยะบุคคลระดับพระโสดาบันตัวอย่างเช่น ศรัทธาอนุสารีบุคคลผู้แล่นไปตามศรัทธาและศรัทธาวิมุตผู้หลุดพ้นด้วยศรัทธาเพราะเข้าใจอริยสัจได้ถูกต้องจึงเห็นว่าศรัทธาทั้งหมดนั้นล้วนมีปัญญาคอยประคับประคองเอาไว้เพื่อไม่ให้หลุดออกไปนอกกรอบของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะศรัทธาในพระรัตนตรัย

^{๓๑} พระครูพิชิตชัยโชติ (สำรวย โชติวโร) “ศึกษาวิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ

^{๓๒} พระคณิน โสทโร (เมืองเกิด) “ศึกษาการพัฒนาปัญญาเพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ

^{๓๓} ดุราละเอียดโน พระชัยพร จนทวิโส (จันทวงศ์) “ศึกษาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔ , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ .

๖.นางสังวรณ์ แฉ่งนคร ศึกษาเรื่อง“ศึกษาหลักวิธีอบรมจิตและเจริญปัญญาในมหาสังกาสสูตร”พบว่ามหาสังกาสสูตรเป็นสูตรใหญ่ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่สังกาสนิครนถ์บุตรจัดอยู่ในประเภทปุจฉาสกามีสาธกโวหารประกอบเช่นผู้ที่ละกามตัณหาได้เด็ดขาดเปรียบเหมือนไม้แห้งวางอยู่บนบกเมื่อจุดไฟไฟก็ติดสมควรแก่การบรรลุมรรคผลนิพพานการเสพกามคุณไม่เกื้อกูลต่อการดับกิเลสมีแต่จะเป็นการเพิ่มกิเลสเท่านั้นเป็นอุปสรรคต่อมรรคผลนิพพานมหาสังกาสสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ตรัสกับสังกาสนิครนถ์เรื่องการอบรมกายการอบรมจิตโดยมีหลักธรรมที่สำคัญคือการอบรมจิตเป็นวิธีฝึกจิตให้สงบระงับจากนิวรณ์ด้วยอำนาจของสมาธิคืออุปารสมาธิและอัปปนาสมาธิซึ่งเกิดพร้อมกับองค์ฌาน ๕ คือวิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา ชื่อว่าจิตตวิสุทธิเพราะมีความบริสุทธิ์เป็นพิเศษคือปราศจากนิวรณ์ธรรมอันเนื่องมาจากสมถภาวนา^{๓๔}

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยงานเอกสาร(Documentary Research)โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์อรรถกถาเอกสารวิชาการงานวิจัยวิทยานิพนธ์ซึ่งมีลำดับดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิปัสสนาในโพธิราชกุมารสูตรจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทคือพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๓๙ พระไตรปิฎกอรรถกถาแปลฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๒๕ และ เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องเช่นคัมภีร์อรรถกถาฎีกาคัมภีร์วิสุทธิมรรคหนังสือพุทธธรรมและตำราทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๒ ศึกษาข้อมูลบรรยายเสนอผลงานต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

๑.๗.๓ แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญบรรยายพรรณนาเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ต่อไป

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบเนื้อหาและหลักธรรมของโพธิราชกุมารสูตร

๑.๘.๒ ทำให้ทราบการเจริญวิปัสสนาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๓ ทำให้ทราบการเจริญวิปัสสนาภาวนาในโพธิราชกุมารสูตร

^{๓๔} ดูรายละเอียดใน นาง สังวรณ์ แฉ่งนคร “ศึกษาหลักวิธีอบรมจิตและเจริญปัญญาในมหาสังกาสสูตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.